

آینده‌پژوهی سالمندی جمعیت در ایران: نامه به سردبیر

The futurology of aging population in Iran: Letter to the Editor

سردبیر محترم

امید به زندگی مردم در ۱۵۰ سال گذشته افزایش چشمگیری داشته و از حدود ۳۰ سال در سال ۱۸۷۰ میلادی به ۷۲ سال در سال ۲۰۱۶ میلادی رسید.^۱ مردم امروزی نسبت به نسل‌های گذشته انتظار طول عمر بیشتر و زندگی سالم‌تری دارند. سن ۶۵ سال به‌عنوان معیار شروع دوره سالمندی افراد در نظر گرفته می‌شود. در حالی‌که در سال ۱۹۶۵ میلادی حدود ۱۲۹ میلیون نفر در جهان بیش از ۶۵ سال سن داشتند، این رقم اکنون به حدود ۷۵۰ میلیون نفر رسیده است و انتظار می‌رود که تا سال ۲۱۰۰ میلادی به ۲/۵ میلیارد نفر برسد. پیش‌بینی می‌شود که تعداد افراد بالای ۱۰۰ سال نیز از ۲۰ هزار نفر در سال ۱۹۶۵ به حدود ۱۹ میلیون نفر در سال ۲۱۰۰ میلادی برسد.^۲

پدیده سالمندی جمعیت هنگامی رخ می‌دهد که میانه‌ی سن جمعیت به‌دلیل افزایش امید به زندگی و کاهش نرخ زاد و ولد افزایش یابد. سالمندی جمعیت یک پدیده جهانی است. بیشتر کشورها با افزایش نسبت جمعیت مسن روبرو هستند. پیش‌بینی می‌شود که نسبت جمعیت افراد ۶۵ سال و بیشتر در دنیا، از ۹٪ در سال ۲۰۱۹ به ۱۶٪ در سال ۲۰۵۰ میلادی افزایش یابد.^۳ کشور ایران نیز به دلیل کاهش باروری، کاهش مرگ‌ومیر و افزایش امید به زندگی در مسیر سالمندی جمعیت حرکت می‌کند. جمعیت بالای ۶۵ سال در ایران از ۳/۹٪ در سال ۱۳۳۵ به ۶/۱٪ در سال ۱۳۹۵ خورشیدی افزایش یافت. پیش‌بینی می‌شود که جمعیت بالای ۶۵ سال ایران در سال ۱۴۱۵ و ۱۴۳۰ خورشیدی به ترتیب، به ۱۱٪ و ۱۷٪ کل جمعیت افزایش یابد.^۴

سالمندی جمعیت با چالش‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و روان‌شناختی همراه است. با توجه به آسیب‌پذیری بیشتر سالمندان در برابر بیماری‌ها و خطر ابتلای بیشتر به بیماری‌های مزمن از جمله سرطان و بیماری‌های قلبی-عروقی، هزینه‌های سلامت آن‌ها افزایش می‌یابد. سالمندی جمعیت الزاماً تهدید نبوده و با مدیریت صحیح به فرصت تبدیل می‌شود. بنابراین، مسأله سالمندی جمعیت ایران باید در دستور کار دولت قرار گیرد و سیاست‌های مناسبی برای تأمین سلامتی، مراقبت اجتماعی و امنیت مالی سالمندان تدوین شود. در این راستا، استفاده از علم آینده‌پژوهی در فرایند سیاست‌گذاری ضروری و مفید است. آینده‌پژوهی از آینده‌نگری (Forecasting) و آینده‌نگاری (Foresighting) تشکیل شده است.^۵ آینده‌پژوهان از روش‌های کمی، کیفی و ترکیبی با رویکردهای محاسباتی، شهودی، تفسیری و انتقادی برای آینده‌پژوهی استفاده می‌کنند.

آینده‌نگری به‌معنای پیش‌بینی وضعیت آینده براساس تحلیل روندهای موجود است. حالات مختلف آینده عبارتند از آینده‌های ممکن (Possible futures)، آینده‌های موجه (Plausible futures)، آینده‌های محتمل (Probable futures) و آینده‌های مطلوب (Preferable futures). آینده‌های ممکن اشاره به آینده‌هایی دارد که ممکن است رخ دهد، هرچند که وقوع آنها الزاماً با دانش فعلی ممکن و قابل توجیه نباشد. آینده‌های موجه اشاره به آینده‌هایی دارد که با علم و دانش فعلی قابل تصور است و می‌تواند رخ دهد. آینده‌های محتمل با توجه به روندهای موجود، احتمال وقوع زیادی دارند. در نهایت، آینده‌های مطلوب اشاره به وضعیتی دارد که از نظر سیاستگذاران وقوع آن نسبت به بقیه حالت‌ها ارجحیت دارد.^۶ در مرحله آینده‌نگری، شاخص‌های مرتبط با سالمندی جمعیت ایران به‌همراه شاخص‌های کلیدی عملکردی نظام سلامت و محیط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فناوری پیرامون آن برای سال‌های پیش‌بینی می‌شوند. آینده را می‌توان نتیجه منطقی گذشته دانست. بنابراین، پیش‌بینی، انتقال آرام بین گذشته، حال و آینده است. سپس، سناریوهای خوش‌بینانه، واقع‌بینانه و بدبینانه برای پدیده سالمندی جمعیت ایران و عواقب احتمالی آن تدوین می‌شوند. سناریو توصیفی است قابل قبول از آنچه ممکن است در آینده روی دهد.

آینده‌نگاری استفاده از راهکارهای موثر برای رسیدن به آینده مطلوب است. سیاستگذاران نظام سلامت با در نظر گرفتن سناریوهای احتمالی و منابع در دسترس، سناریوی آینده مطلوب ترجیحی را تدوین کرده، اهدافی را در زمینه ارائه خدمات سلامت مورد نیاز سالمندان برای این سناریو تعیین و یک برنامه استراتژیک برای دستیابی به آنها تدوین می‌کنند. در این مرحله استراتژی‌ها و اقدامات مناسب برای دستیابی به اهداف تعیین شده (آینده مطلوب) شناسایی، ارزشیابی و پیشنهاد می‌گردد.

علی محمد مصدق راد، عبدالرضا موسوی*

گروه علوم مدیریت و اقتصاد بهداشت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: تهران، دانشگاه علوم پزشکی تهران، دانشکده بهداشت.

تلفن: ۰۲۱-۴۲۹۳۳۰۰۶

E-mail: mousaviabdoreza_1371@yahoo.com

Ali Mohammad Mosadeghrad Ph.D., Abdoreza Mousavi Ph.D.*
Department of Health Management and Economics, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

*Corresponding author: School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Tel: +98-21-42933006

E-mail: mousaviabdoreza_1371@yahoo.com

References

1. Organization WH. World health statistics monitoring health for the SDGs. WHO. 2020.
2. Scott A. The long, good life. Finance & Development; 2020;57(1): 10-13.
3. United Nations DoE. World population ageing. *Department of Economic and Social Affairs* 2015.
4. Mirzaie M, Darabi S. Population aging in Iran and rising health care costs. *Iran J Ageing* 2017;12(2):156-69. [Persian]
5. Mehri N, Messkoub M, Kunkel S. Trends, determinants and the implications of population aging in Iran. *Ageing Int* 2020;45(4):327-43.
5. Mosadeghrad A. Futurology of Iran health transformation plan: letters to the editor. *Tehran Univ Med J* 2019;77(3):207. [Persian]